

*DRIEMAANDELIJKS KONTAKTBLAD VAN DE
HEEMKUNDIGE KRING ' NORBERT DE VRIJTER '*
Derde jaargang nr.13 maart 1986.

Verantwoordelijke Uitgever :
“ Norbert de Vrijter “ v.z.w.
P.a. Jos Aerts, Boskant 17 2418 LILLE

Heemkundige Kring
“ Norbert de Vrijter “ v.z.w.
Lokaal: ' Hof d'Intere '
Pastorijstraat 2
2152 WECHELDERZANDE

Rek.nr.954-7353871-55

STATUTAIRE ALGEMENE VERGADERING - FILMAVOND: UITNODIGING

Zoals in de statuten van onze v.z.w.(vereniging zonder winstgevend doel) werd opgenomen, sluiten wij het werkjaar 1985-1986 af met een algemene vergadering waarop alle leden zijn uitgenodigd.

Deze algemene vergadering gaat - haast gewoontegetrouw, zouden wij zeggen - door in Cafeteria en feestzaal Lindelo te Lille (Heiend-Lindelostraat) en dit op DONDERDAG 20 MAART 1986. Het programma van deze avond bestaat uit twee gedeelten, waarvan het tweede gedeelte zeker iedereen zal aanspreken. Toch nodigen wij U uit zeker en vast ook het eerste gedeelte bij te wonen.

De indeling van deze avond ziet er als volgt uit:

a) Bestuurs vergadering : 19 uur

Enkel voor de bestuursleden van onze kring. .

Dan volgt de Algemene Vergadering voor ALLE LEDEN:

b) Jaarverslag : 20 uur

- Overzicht en bespreking van al de voorbije activiteiten van het vorige jaar.

- *Overzicht van de financiële toestand van onze Kring.*

c) *Bestuursverkiezing : 20 u 15*

In overeenstemming met onze statuten dient er deze avond overgegaan te worden tot het (her)verkiezen van een gedeelte van het bestuur van onze kring. Zijn uittredend en herverkiesbaar:

Jules Van Olmen (Wechelderaande), ondervoorzitter

Walter Van den Branden (Lille), secretaris

Paul Janssens (Poederlee), bestuurslid

Karel Neefs (Gierle), bestuurslid

Frans Wouters (Poederlee), bestuurslid

Daarop volgt een korte pauae.

d) *FILMVOORSTELLING: 20 U 30*

Na wat speurwerk konden wij enkele merkwaardige filmen opdiepen over onze dorpen in vroegere jaren. Gezien het onderwerp van deze filmen vonden wij het meer dan gepast deze filmen in te schakelen in het programma van onze algemene vergadering.

Deze avond programmeerden wij twee filmen:

- HEERLE-POEDERLEE in 1948 (!)

- LILLE in het begin van de jaren zestig.

Wi,i zijn ervan overtuigd dat de filmen de moeite waard zijn: ze geven ons op de meest direkte wijze weer hoe onze dorpen in een tijdspanne van veertig-dertig jaar ingrijpend zijn veranderd.

De filmvoorstelling duurt ongeveer een uur.

Het beeldmateriaal van vroeger over Gierle en Wechelderaande hebben voor het volgende jaar geprogrammeerd, wat natuurlijk de mensen van deze twee dorpen niet mag weerhouden om ook dit jaar in grote getale aanwezig te zijn.

IEDEREEN WELKOM, OOK NIET-LEDEN !

KANDIDATEN BESTUURSVKIEZING

Gezien het groot aantal leden van onze kring uit Gierle en omdat wij graag elke deelgemeente evenredig vertegenwoordigd zien, overweegt het bestuur de uitbreiding van het bestuur. Daarom dringt het bestuur aan op de kandidaatstelling van nieuwe bestuursleden. Wij vertellen er graag bij dat onze voorkeur gaat naar iemand die in de deelgemeente Gierle woont, zodat we in ons bestuur voortaan ook twee leden uit

Gierle zouden tellen. Wie durft en wil, mag zich wenden tot de voorzitter, Jos Aerts (zie adres op voorblad of Karel Neefs, Hemeldonk 4 te 2452 GIERLE.

HERNIEUWING LIDGELD VOOR HET WERKJAAR 1986-1987.

Zij die hun ledenbijdrage nog niet hernieuwd hebben - het betreft hier nog maar enkele leden - kunnen dit alsnog doen met het voor hen bijgevoegd stortings- en overschrijvingsformulier. De jaarbijdrage 1986 b draagt zoals vorige jaren 350,- frank en geeft recht op onze vijf contactbladen met Heemkundige Bijdragen en ons jaarboek 1986. Indien U dit jaarboek niet komt afhalen en toch wil thuisbezorgd krijgen, vragen wij U wel 50,- frank verzendingskosten bij te voegen. Let wel op; Indien U Uw ledenbijdrage niet meer wenst te hernieuwen, is dit het Laatste kontanktblad dat U ontvangt.

MIDDELEEUWSE WATERPUT VAN POEDERLEE

In 1972 werd op de plaats waar vroeger het kasteel van Poederlee stond, een vroeg-middeleeuwse waterput opgegraven. Dit hoogst interessant bouwwerk werd overgebracht naar het museum te Brecht waar het in een magazijn werd opgeborgen. Mede door bemiddeling van bestuurslid Dr. PauL Janssens verklaarde het bestuur van het Brechtse museum zich bereid de waterput terug af te staan aan Poederlee. Thans wordt gezocht naar een goede plaats waar de put terug kan opgebouwd worden, zodat Poederlee weer een mooie bezienswaardigheid rijker zal zijn.

WANDELING DOORHEEN DE SAGEN EN LEGENDEN ROND DE HAARLEBEEK: EEN TOPPER

*Men zou denken dat we bijna niks anders meer doen, maar we zijn reeds aan de elfde uitgave van onze "heksenwandeling" toe. Op vrijdag 21 februari - de koudste nacht van het jaar! - maakten 168 gegadigden deze wandeling mee. Wegens de nog steeds vele aanvragen werd al een volgende wandeling gepland op vrijdag 4 april eerstkomende. We smeden het ijzer wanneer het heet is, dus. Het liedje is U al bekend: wie wil mee gaan neemt contact op met ons bestuurslid Jos WiLLems, Heiënd 7 te 2418 LILLE tel.55 73 57. Ook hier is haast geboden, want de inschrijvingen stromen weer binnen!
Op voorhand inschrijven is vereist!*

RESTAURATIE SLAGMOLEN VANGT DEZE MAAND AAN !

Het hangt gewoon nog van het weer af, maar als alles meezit, gaan we nog deze maand aan de slag met de eerste werkzaamheden aan de Lilse slagmolen, wat dé activiteit van dit werkjaar zal worden. Dit werkjaar wordt dus inderdaad een jaar van werken.

Mensen die graag een handje willen toesteken, zijn meer dan welkom! Financiëel is er niet veel aan verdiend, maar de eer is des te groter.

Bent U toch idealist - ongeacht dat Uw naam zal vereeuwigd worden op een gedenkplaat die in de slagmolen zal gehangen worden -, dan mag U gerust contact opnemen met ons sekretariaat: Walter Van den Branden, Boskant 76 te 2418 Lille of per telefoon (014) 55 26 06 ! De werkzaamheden zullen vooral in het weekend plaatsgrijpen en we zullen proberen in ploegen te werken. Wie helpt?

LESSEN OUD-SCHRIFT OF PALEOGRAFIE

Zoals U zich wellicht nog herinnert, startten wij twee jaar geleden met een reeks lessen in het ontcijferen van oudschrift. Deze lessenreeks kende een meer dan behoorlijk succes en heel wat mensen vroegen later of dit initiatief kon herhaald worden.

Indien er noggenoeg gegadigden zijn, willen wij graag terug aanvangen met een nieuwe reeks, welke dan in september - of desgewenst vroeger - zou starten. De lessen zullen wederom verzorgd worden door onze secretaris, Walter Van den Branden, die licentiaat in de moderne geschiedenis is.

Geïnteresseerd ? Neem dan contact op met de voorzitter, een van de bestuursleden of met ons sekretariaat (adres en telefoonnummer: zie boven).

MEIBOOMPLANTING

1 MEI: Mariamaand. Overal verschijnen de versierde meibomen en wij willen natuurlijk niet achterblijven. Als alles goed gaat - en dat is ook zo - dan zet onze kring zich voor de vierde maal in voor de meiboomplanting in en rond Lindelo te Lille. Er zal weer dans, muziek en veel plezier zijn rond de meiboom en natuurlijk mag U zich mee uitleven. Wanneer? Op 1 mei natuurlijk!

HEEMKUNDIGE BIJDAGEN *NR. 16.*

Windmolens te Wechelderzande (17de eeuw - 1986)

Op 8 en 9 februari laatstleden konden we een interessante tentoonstelling bewonderen over de plaatselijke molens in de gemeenteschool van Lille. Deze korte schets over de Wechelse windmolens door de eeuwen heen komt dan ook juist gelegen.

In die zalige tijd, toen ge Uw broek op de schoolbanken versleet, vertelde de meester U wel eens over de weldaden van de Romeinse verovering. Wel, een van de vele zaken die de Romeinen onze boeren leerden, was het malen van graan door middel van twee zware molenstenen. Bij de Romeinse molens waren die stenen niet plat. De bovenste was kegelvormig uitgehold terwijl men de onderste steen een zodanige vorm gaf dat hij in deze kegel paste. Bovendien had men in de bovenste steen een opening gemaakt: hierdoor liet men het graan naar binnenglijden; het graan kwam dan vanzelf tussen beide stenen terecht. Aanvankelijk waren het de mensen die voor de drijfkracht moesten zorgen. Daarna maakte men gebruik van dieren, waarna men overging tot het aanwenden van waterkracht en pas later van windkracht. Na deze uitleg bekijken we nu de windmolens ter plaatse! In de zeventiende eeuw had niemand een windmolen in privaat bezit, althans in ons dorp niet. De molen was eigendom van de heer, evenals de grond en de heide.

De eerste windmolen van Wechel is naar alle waarschijnlijkheid gebouwd tussen 1648 en 1675 toen prinses Amalia van Solms vrouwe was van het Land van Turnhout, waartoe Wechelderzande tot het einde van de achttiende eeuw behoorde. Iedereen moest zijn graan in de aangeduide molen laten malen vandaar de naam BANmolen.

In de praktijk werd de molen om de drie of zes jaar verpacht aan de meestbiedende. Natuurlijk was de pacht prijs van de molen in verhouding met het aantal klanten. Om zo'n molen te kunnen pachten, moest men nogal kapitaalkrachtig zijn en natuurlijk van "het vak".

- 2 -

Zo waren er echte molenaarsfamilies. Te Wechelderzande waren het allemaal vreemden die de molen voor enige jaren wisten te pachten.

Zo kennen we:

1686: onze eerstgekende molenaar Jan Kiebooms pachtte de molen voor 100 guldens in dat jaar.

1699: Adriaen Coppens uit Poederlee voor 692 guldens.

1716: Lambrecht Lambrechts, schepene te Gierle, voor 380 guldens. Wellicht waren de woelige tijden de oorzaak voor de lage som.

1748: Jan Vloeberghs uit Lichtaart voor 460 guldens en "4 hooghen" (verdiëren). Een van zijn nakomelingen is nu nog rustend schoolhoofd te Lichtaart. Jan Vloeberghs was getrouwd met Maria Van Soom, ook geen Wechelse, en had hier drie dochters.

1761: molenaar Willem Tielemans van Oostmalle en zijn echtgenote was Anna van de Blecken uit Loenhout.

1769: Jan-Baptist van Berckhoven voor 520 guldens.

1712: Martinus de Ruyter. Dat was er ene van ver, die hier een Wechels kind opvrijde (Maria Anna Wuyts) en haar ook trouwde. Hij was zo goedkoop in de kost en bleef hier lang als maalder. Hij betaalde een pachtprijs van 540 guldens.

1718: Martinus de Ruyter: 488 guldens.

1798: Martinus de Ruyter: 970,82 Franse frank.

1/1/1799: We zitten nu in de Franse tijd. De molen werd verkocht als "nationaal goed" en de waarde werd geschat op 40.000 franse frank. De molen was toen in eigendom van graaf de Pestre, een schatrijk man die zeer veel bezittingen had vanaf Turnhout tot in Vlimmeren-Oostmalle-Wechelderzande. Hij was ook de man die de kerktoren in Vlimmeren liet bouwen en hij was goed bevriend met de pastoor aldaar welke tevens deken was over de dekenij Hoogstraten. Had graaf de Pestre tweehonderdjaar Later geleefd, dan zou hij de toren wel op een andere plaats hebben gezet!!!

Waar stond nu onze eerste windmolen?

Wel, voor de woning waar eens Fons Geentjens (Fons Sas) woonde. Op oude kadasterkaarten van Wechel is de zandweg die loopt nevens de woning van Meester Van Giel en zo verder naar de Pastorijstraat en Turnhoutsebaan "Molenweg" genoemd. De boeren van het Moereind en het Zand gebruikten die weg om naar hun molen te rijden. In 1862 werd deze molen afgebroken, de berg is nu weggevoerd om de straat op te hogen, maar de benaming "Molenweg" en "Molenheide" zijn gebleven. De molenaar woonde toen waar nu Adriaan Van Tendeloo woont (molenhuis).

- 3 -

In 1862 werd op het gemeentehuis een aanvraag gedaan om de vorige molen te verplaatsen naar de tegenwoordige "Molenberg" achter de woning van Jef Verellen, nu woning Vervecken-Verellen in de Kerkepad, daar de vorige plaats stilaan te bosrijk werd en al te veel bomen de wind tegenhielden om de windmolen goed te laten draaien.

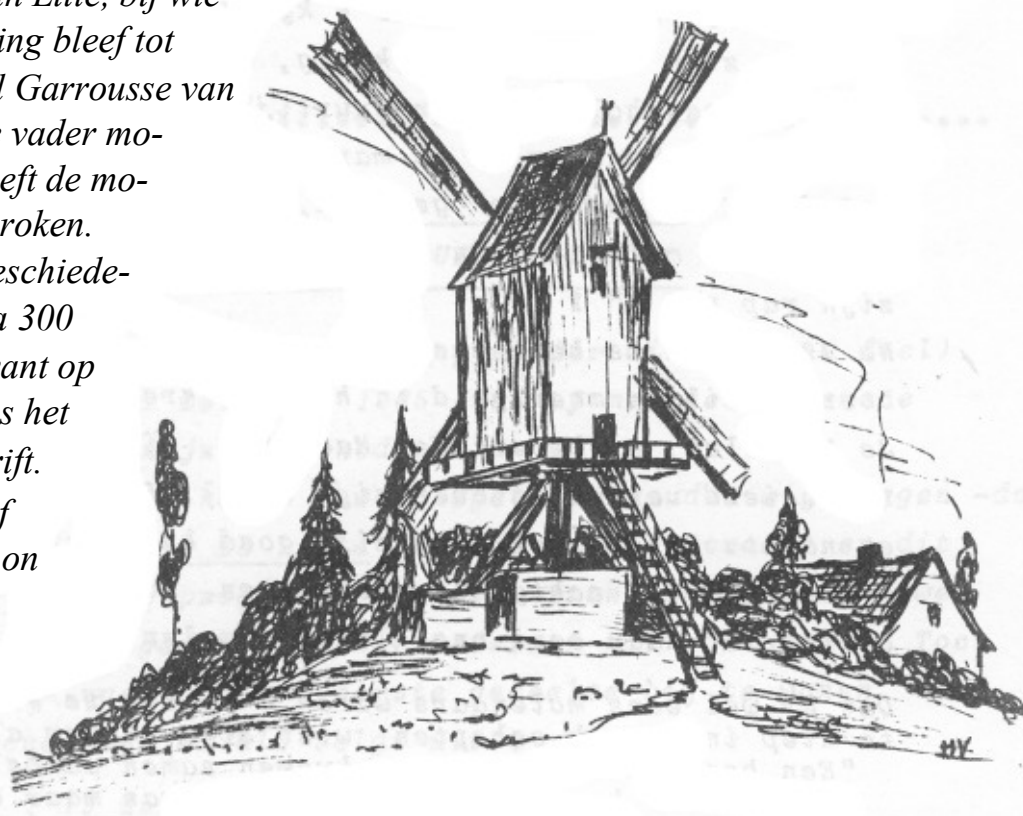
Karel Van Goubergen van Poederlee werd maalder en eigenaar van de molen op de nieuwe plaats. Zijn vrouw - "Mie Maalder" - was ook van Poederlee. Het was een echte molenaarsfamilie. Spijtig hadden zij geen zonen om het beroep verder te zetten. Zij hadden slechts een dochter die in het klooster ging en bestuurster werd van de normaalschool te Berchem. Molenaar Van Goubergen woonde op de plaats waar nu Jos Geentjens, timmerman, huist. Ge kunt daar nog de halve molenstenen betreden als dorpel gelegen voor de deuren.

In 1903 verkocht Van Goubergen zijn molen aan

Karel Verellen van Lille, bij wie de molen in werking bleef tot 1932-1933. Karel Garrouse van Lille, waarvan de vader molenaar was, heeft de molen in 1936 afgebroken.

Zo eindigde de geschiedenis van deze bijna 300 jaar oude reus, want op een oude balk was het jaartal 1656 gegrift.

Jef Verellen - "Jef Maalder" -, de zoon van Karel, is de laatste geweest die met de molen heeft gewerkt.

Wechelderzande heeft enige jaren twee windmolens gekend. In 1916 liet Frans Stevens, de vader van Victor, een windmolen bouwen op de plaats waar nu de tuin van onze garde, Vic De Beuckeleer in de Beulk ligt. Deze heeft hier niet veel jaren gedraaid, want in 1924 werd hij overgebracht naar Oosterwijk-Tongerlo. Die "Oosterwijkmolen" aan de steenweg van Olen naar Zoerle-Parwijs werd afgebroken in 1965.

Nu stelt men het zonder "zijn grijze kap, zijn lange staart en steile trap.. en vier grote wieken hoog in de lucht". Men kan het betreuren dat die twee reuzen, zo vertrouwd met het Wechelse landschap, zijn verdwenen.. maar de mechanische vooruitgang kent geen romantiek...

De boeren moesten in die jaren zorgen voor bloem voor eigen gebak en voor dierenvoeder. Ze reden zelf wel naar de molen, maar het was ook de gewoonte dat de molenaar met de "molenkar" de ronde deed. De "kardrijver" had gewoonlijk een lijnwadenhuif over de kar gespannen, want het meel moest natuurlijk droog blijven. Als maatgeld werd gewoonlijk niet betaald in geld, maar er werd van het graan wat afgehouden, gewoonlijk één kilo per meuken.

Wat was een meuken? Een houten kuipje om het graan te schatten.

- voor rogge hield het meuken 16 kg in;*
- voor tarwe " " " 17 kg in (zwaarder)*
- voor haver " " " 10 kg in (lichter).*

De zak werd gewoonlijk gevuld met vier meukens, dus op een zak van 64 kg rogge hield de mulder 4 kg af. Wanneer de boer te weinig meel volgens zijn oordeel terugkreeg, werd de maalder wel eens als "meeldief" uitgescholden. En natuurlijk was het vee van de molenaar goed in de huid. Wanneer op de markt een vette koe of os verscheen, werd dat dier "brouwerskoe" genoemd, ook al kwam dat dier niet van een brouwer of molenaar. En zegt het spreekwoord niet "molenaarsvarkens zijn rap vet ! " ?

Na 1914-1918 is het scheppen bij ons in onbruik geraakt omdat de boeren stilaan meer geld in hun zak kregen.

Je Verellen.. of beter "Jef Maalder", die in 1980 overleden is, kon zo boeiend vertellen over zijn stiel. Bij goed weer maalden ze dag en nacht. Hij had er toch zijn goed humeur niet door verloren. Zijn dochter Maria, echtgenote Vervecken, woont nu in het "molenhuis", bewijs dat daar eens onze laatste molen stond.

Dat er wel eens molenaars waren - buiten te Wechel natuurlijk – die te diep in de zak schepten, wist Sint-Pieter al. Luister maar eens !

"Een boer en een molenaar kwamen samen aanbellen aan de hemelpoort. Sint-Pieter kwam opendoen, maar er was maar één plaats vrij, daar was niks aan te doen: éne mocht in de hemel maar de andere moest een tijdje in het vagevuur. "Mulder," zei Sint-Pieter, "Gij hebt nogal eens te diep geschept met een brede schep, ga gij voor deze nacht in het vagevuur!" De mulder hield daar natuurlijk niet van. "Dat ik dat boerken toch eens kon doen gaan , " zo dacht hij. De boer was in de gang van de hemel toen opeen de mulder riep: "Pachter, pachter, er is bij ons in 't dorp lijfkoop te drinken !" (het was de gewoonte dat bij een openbare verkoop de koper al de aanwezigen gratis liet jenever drinken). Dat was de boer te erg, hij stormde naar buiten en intussen was de mulder binnen en werd de hemelpoort na hem gesloten."